

Tuöm ë Alël (Iron) rääl yic (IV)

Lëk tën kɔɔc wic döc, mëcthook ku dumuuk

Athör thiin kën a bëer wël abëk ye thiëec alɔŋ tuöm ë IV. Kwat lëk t̄su ebën a këc gät athör kën yic ku athör kën a këc jam bin jam kek akiëm du waar.

Ye nõ ye alël (iron) looi raan guöp?

Guäp kua aa wic alël. Alël a ye guöp waan bë ya yimogolobin (haemoglobin) dheï rëer riem thit yic bë aliir ya yäac ku tek guöp yic. Aya, alël yen acuek cɔl a ril, ku cɔl raan a tuc guöp ku looi raan bë rëer ka puɔl nhom. Na koor alël yï guöp, ka yin a lëu ba ya rëer yï cë guöp thiai ku pën yiin lon kä kuun theer dhie ye looi. Na alël ku apɛy, ka yimogolobin a dhuk piny rëk bë raan bär tuaany. Na loi këne rot, ka raan a ye lueel alä ka cë guöp thök rim.

Ye wët nõ bi IV alël piath ke yeen?

Na cë raan guöp thök alël/riem, ka döny ye lac gam ee döny dëkdëk wal. Döny kën ee nhiër ke kɔɔc juäac ku ee yen döny ya kan gam raan cë thök rim. Kɔɔc kök aa wic alël bë gam keek ka toom rääl yic. Kën a cɔl tuöm ë alël ë rääl yic (IV). Alël a ye tuom raan guöp with ku a ye looi bë ya wët rääl yic amäath. Kaam dëd, ka raan a lëu bë toom arak 2 (raan a bë toom tök ku ben toom dëd tē cī wik thök) rin bë tën alël wic guöp dööt nhom, ku a ce riem yen ye juak yic.

IV alël a lëu bë piath ke yiin tē ye yin:

- > Raan cīn tē dek yin wal alël.
- > Raan cī guöp jaai dëkdëk wal alël wälä guäp du a alël ca dek la puöl bë wët wei.
- > Raan wic yeen ba alël lac juak yic yï guöp (cēmēn tē ye yin raan la ret, tiŋ cē dak, wälä tē ye yin raan jey juëkuëk bi yï juak guöp riem.
- > Raan leŋ tuany rok wälä tuany puöu.

Apath bë akiëm du yï lëk wët cɔl yiin a tum guöp alël IV ku lëk yiin dhöl kök.

Leŋ kë lëu bë wäac tē toom raan IV alël?

Kën rot lac looi akīn, tē cī tuöm raan bär tueny dëd, ka tueny ye bëy ee ya tueny thiin koor ku ee gua nuëen ka cīn döny cë gam raan. Tuentytueny ye lac bär raan aa kāk gua jäl ku kek tuentytueny kã aa leŋ yiic:

- > ayaarnhom, lööt wälä aŋɔɔk, arem acuek ku arem yom thook.
- > wër ye liep rot waar ba kë bil ya yök loi thok (cēmē luun)
- > wër cī awur ë riem rääl du ye yic waar.

Kīn ë dël (dël rot waan bë ya malual) a lëu bë rot waar rin ye alël kuëer raan guöp ka kuany rääl yic amäath (tuet). **Kën a ce rot lac looi bëyakëdän na cak kīt rot raan guöp ka lëu bë ceŋ apɛy wälä cëŋ biī athɛr.** Lëk akīm wälä akuonyakīm ka cīn agäau tē reem yiin, tē cīn tuöc, cīn thiet wälä tē cī with buth thok.

Na cɔkalɔn cī yen rot ye lac looi, ka kɔɔc kök aa lëu bik muön kek alël apɛy. Tëdä, ka muön kën a lëu bë ya kë duër raan yëet wei. Yin a bë muk nhom apath tē toom yiin IV alël, ku ben yï muk tē cīt tën yuul 30 ka tuöm cë thök.

Kä kök wäac (cēmēn ayaarnhom, arem acuek wälä yom thook) aa lëu bik röt ya ka tuöm cë nin niën 1 tēdä ka 2. Ku keek aa lac dhuk piny kek röt tē cīt tën nin ka 2 yiic ka cīn raan cë döc looi. Na diir kākä yiin wälä yekä kä kuun loi keek rac yiic, ka yï jam kek akiëm du wälä kɔɔc Pan Tuöm bik yï wëet. **Na rem yï pɛem, tē yin wëei dääk yic, tē yen yï miöön wälä tē cī yï but yeth ku thok, manha ka yï lac wic kuony ë akīm/ yuöp näjda namba (000).**

Tuöm ë Alël (Iron) rääl yic (IV) (le tuej)

Kä path ba ke lëk akiëm du

Apath ba wët lëk akim ku kɔɔc lui pan tuöm wën tom yiin thin të ye yin:

- Raan liac / wïc meth. Apath bë IV alël ya kuany thok pëy ka 3 tuej ka yök meth.
- Raan cï adhiama kaŋ dɔm, raan kuök wälä të ye yin muön ke kuat kë dëd..
- Raan cë kaŋ muön kek alël toom yiin wälä alël toom rääl du yic.
- Raan juëc rim alël, raan tuany kuër (haemochromatosis) wälä tueny ë cuëny.
- Raan dëk wal (gut wal ye wec ku wal ye ɣɔɔc ke këc akim gät raan).
- Raan (tekdä ka tuaany a lëu bë bën) leŋ guöp tuany dëd cï dɔm ye mën.

Kä ba thiëc akiëm du

Tekdä ka ba dhiel nhiaar ba jam kek akiëm du alɔŋ kākä:

- Ye wët nõ toom ɣɛn IV alël?
- Leŋ dëd lëu ba looi ku päl tuöm?
- Ye kaam yindä bi toom alël nyaai?
- Bë ya toom alël kën yic dä rin bë të wïc alël thõŋ thok ɣa guöp?
- (Na ye raan dëk wal alël ye mën), ka ye nen bi ɣen jal kɔɔc dëkdëk ku ba ben dhuk dëkdëk den yic?
- Ye kaam yindä bi alël looi ɣa guöp ku jɔl kë wïc guöp looi?
- Kuat kë dëd wïc ba thiëc alɔŋ kä diir yiin tuöm yic (käk kɔc diir aa cë gät athör kën kɔu ku aa ba yök të wel yin kɔu ba ke kuen).

Ye nõ bë rot looi kööl toom ɣɛn?

A cïn kë pæeth dëd path ba looi rin ba rot guiir bë yiin la toom (cëmën, a lëu ba cam path ku jal la). Na ce kädän yen cïn muön kek alël dhël cïn ka njic yeen lɔn bi yen rot looi key, ka lëu ba thurumbiel kuaath baai ku lɔɔr tuej yi lui kä kuun thær. Kaam këc yin gua jäl Pan Tuöm, muk yi nhom ba dhiel laŋ kākä:

- > namba telepun ba yup të leŋ yen kë la yi diir wälä kë wïc ba thiëc.
- > kööl bi yi ben la them guöp rin bë njic lɔn luui dɔc wälä kööl kaamamat.

Wël alaŋ të toom ɣɛn IV alël:

Rin alël (iron):

Kööl tuöm:

.....

Pan Tuöm:

Telepun bin jam ke kɔc:

Kööl bi riem them wälä bi riem ben caath të cï raam toom IV alël:

.....

Lëk:

.....

.....

Na wïc lëk kɔk:

Ka yi jam kek akiëm du / Pan Tuöm

© Department for Health and Wellbeing, Government of South Australia.
All rights reserved. BloodSafe TP-L3-416 v2.1 October 2023

Government
of South Australia
SA Health

The English language version of this document has been reviewed and endorsed by CAG* for consumers and the community – October 2023

*SA Health Community Advisory Group

BloodSafe

Athör cë guiir tën raan wïc dɔc aa tɔu:
www.sahealth.sa.gov.au/bloodorgantissue